

Overskridelse

Rytmer, klang og suggesjon har i årtusener hjulpet mennesker med å overskride grensene mellom det sansbare og det oversanselige. På et punkt i denne ekstremt ekstatiske improvisasjonen produserer solisten lyder som gir assosiasjoner til et kvekkende alvespråk. Avslutningsvis i sin solo spiller han den nærmest fanfarelignende akkorden som noen år senere åpner innspillingen *A love supreme*. Det er en akkord som går fra prim, kvart, kvint til oktav og dermed ikke angir dur eller moll. Denne tonerekken brukte Coltrane svært ofte de siste årene. I C-dur vil firklengen tilsvare C, F, G, og C. Den gir en merkelig, høystemt følelse. Avslutningstonene på den strabasiose ferden oppleves av denne lytteren nærmest som en seier for menneskeheten. Noe som minner om Armstrongs første steg på månen i 1969, men langt viktigere og mye mer imponerende. Likheten ligger i at ferden går til ukjent farvann og deretter tilbake igjen. Men denne gangen er det én manns bortimot ubegrensede kreativitet, skapertrang og kjærlighet til det vakre, og ikke en millionindustri med tusenvis av vitenskapsmenn og konkurranse med russerne, som er drivkraften.

Animisme

Jeg tror ikke Coltranes musikk kan forstås skikkelig uten at en ser nærmere på mannen, hans bakgrunn og den kunstart han representerer. En mulig definisjon på jazz kan være: «afrikansk uttrykkstradisjon, formidlet med europeiske instrumenter og uformelle rammer, oppstått på den amerikanske urbefolkningens jord». Essensen er imidlertid klar; det er et sterkt element av den arketyperiske afrikanske ekstasen. En ekstase som er kjent på alle kontinenter, men uforenlig med hovedretningene i den europeiske sivilisasjonens religionsarv slik den kommer til uttrykk blant europeere og europeiskættede amerikanere. Den svarte amerikanske musikkarven må rimeligvis også bære sterkt preg av afroamerikanernes historie, slaveriet. Det rasistiske preget i deler av amerikansk samfunnsliv, og særlig i sørstatene, gir utslag i tragiske hendelser som igjen speiles i kunsten til blant andre Coltrane. Fremveksten av jazz er som en mektig ånd som slippes ut av en flaske etter hundrevis av år, og som gradvis eksploderer. De opprinnelige rammene er nå forandret og preget av vestlige instrumenter, teori

og musikkklære. Men jazzens ånd flommer over alt dette og gjør begrensninger om til muligheter. Den underliggende animistiske forståelsen av at alt har sjel går som en rød tråd gjennom hele den tradisjonelle afrikanske kulturen og urbefolkninger generelt. Det er også mitt utgangspunkt for disse ordene.

Veiviseren

Som sagt kan god musikk ofte ha en transporterende kvalitet. Det er derfor viktig at den eller de som leder ferden er til å stole på. Ingen kunne tenkt seg å reise med fly, båt eller buss hvis man mistenkte piloten eller sjåføren for ikke å kunne manøvrere sitt fartøy. Eller for å være beruset. Ikke sjelden merker man den eksperimentelle og psykedeliske musikkens tendens til å gå av skaftet og lede lytterne inn i kaos uten å føre dem «hjem» etterpå. Hvis utøverne makter å henføre lytterne, ta dem langt av gårde og deretter bringe dem trygt tilbake, vil det oppleves som styrkende og fornyende. En slags iboende følsomhet følger slike sterke opplevelser, ikke ulikt de vi kan møte i seksualitetens domene. I dette ligger forskjellen på en musikkopplevelse som styrker og inspirerer, og en som gir lytteren følelsen av å være tappet og svekket. Toner og rytmer har en voldsom kraft, og slik kan følsomme lyttere være sårbare når de åpner seg for musikken. Virkelig opplevelse av ethvert fenomen krever en viss *overgivelse*. En må være villig til å slippe inn det nye og ekspandere. Utvide sitt erfaringsområde. Innen kunst er det ikke fruktbart med dogmer og regler, men musikeren har et ansvar for publikums opplevelse. Det er enkelt å lage ren støy og nærmest teste lytternes evne til å holde den ut. Det kan imidlertid være kort vei fra meningsløs støy lagd av noen fjerne hippier på syre, til kreativ og utfordrende musikk.

Virkeområde

Moderne kunst har på mange måter overtatt den ekstatiske og rituelle funksjonen hos naturbefolkninger, uten at kunnskaper, rituelle tabuer og intuitive innsikter holdes intakte. Noe åpnes, uten å bli behørig lukket etterpå. Den afrikanske musikeren Yaya Diallo forteller i boken *The Healing Drum* om mange slike tradisjoner fra sin stamme i Mali. Blant annet beskriver han ►